

LKJS PERIODINĖS SPAUDOS LEIDIMAS BURŽUAZIJOS VALDYMO
METAIS LIETUVOJE. MIESTŲ, RAJONŲ IR PARAJONIŲ KOMITETŲ
PERIODIKA. (1920—1940.VI.)

ZIEDŪNĖ ZAVECKIENĖ

Lietuvos komjaunimo istorijoje vieni iš ryškiausių puslapių yra jo pagrindinė veikla. Sunkiausiomis buržuazijos valdymo sąlygomis Lietuvos komjaunimas stengėsi palaikyti ryšius su darbo jaunimu, orientuoti jį politinėje situacijoje, telkti į kovą prieš buržuazijos diktatūrą. Ryškiausi šios kovos liudininkai — pagrindiniai komjaunimo leidiniai. Juos leido LKJS Centro Biuras ir Centro Komitetas, miestų, rajonų ir parajonių komitetai, atskiros organizacijos arba komjaunuolių grupelės.

LKJS CB ir CK iniciatyva buvo išleista LKJS centriniai periodiniai leidiniai: „Jaunasis komunistas“, „Darbininkų jaunimas“, „Darbininkų ir valstiečių jaunimas“ ir kt.

Nemaža nuopelnų šioje srityje turi ir miestų, rajonų bei parajonių komjaunimas. Jau 1920 m. Lietuvos pagrindyje atsikūrė arba naujai susikūrė daug vietinių komjaunimo organizacijų. Visos jos tada buvo apjungtos į 4 stambius rajonus: Kauno, Suvalkijos, Šiaulių ir Panevėžio. Šiems rajonams priklausė artimesni miestai, kurie vadinosi parajonėmis¹. 1920 m. spalio mėn. šiuose rajonuose ir jiems priklausančiose parajonėse veikė 34 kuopelės. Pirmaisiais buržuazijos valdymo metais (iki 1923 m.) Lietuvos

komjaunimui priklausė ir lenkų okupuoto Vilniaus krašto komjaunimo organizacija. Nuo 1923 m. prie LKJS prisijungė Klaipėdos krašto komjaunimas.

Atsikūrusios komjaunimo organizacijos sunkiomis sąlygomis, trūkstant patyrusių kadru, lėšų bei spausdinimo priemonių, siaučiant reakcijai, ėmėsi savo spaudos leidimo darbo. Komjaunimo organizacijos gerai suprato, kad be spaudos neįmanoma sutelkti darbo jaunimo ir skleisti jo tarpe revoliucines idėjas. Per vietinę spaudą galima buvo greičiau ir operatyviau atsiliiepti į aktualius klausimus ir mobilizuoti jaunimą jų sprendimui.

Kauno rajono periodika. Viena pirmųjų po revoliucijos pralaimėjimo pradėjo veikti Kauno komjaunimo organizacija. Jai, kaip pagrindinio Lietuvos centro organizacijai, iš kurios ėmė pavyzdį periferijos komjaunimas, dažnai teko vykdyti uždavinius, turinčius reikšmės ne tik Kauno, bet ir visos Lietuvos komjaunimui. Todėl neatsitiktinai Kaune 1920 m. pavasarį ar vasaros pradžioje pasirodė pirmasis pogrindžio metais Lietuvos komjaunimo periodinis leidinys. Tai buvo šapirografuotas Kauno komiteto organas rusų kalba „Junyj komunist“ („Jaunasis komunistas“)². Tačiau, kaip šio komiteto orga-

¹ Paskutiniaisiais pagrindinio darbo metais komjaunimo organizacija buvo suskirstyta pagal apskritis. Tačiau spaudą patogiau skirstyti pagal rajonų ir parajonių komitetus, sudarytus 1920 m., nes kaip tik jie išleido daugumą periodinių leidinių.

² Laikraščelio Nr. 1 neišlikęs, Nr. 2 išleistas 1920 m. liepos mėnesį. Partijos istorijos instituto prie LKP CK partiniame archyve (toliau PA), f. 3743, ap. 1, b. 45, l. 17 nurodyta, kad laikraščelis išėjo 1920 m. pradžioje, o f. 3743, ap. 1, b. 27, l. 58 tų metų vasarą.

nas, jis ėjo neilgai. 1920 m. gegužės mėn. sudarytas Lietuvos ir Baltarusijos KJS Centro Biuras perėmė Kauno komiteto leidybines funkcijas³ ir vėliau „Jaunąjį komunistą“ pradėjo leisti kaip CB organą ne tik rusų, bet ir lietuvių bei žydų kalbėmis. Pirmieji jo numeriai lietuvių ir rusų kalba dar kartu buvo ir Kauno komiteto organai⁴.

Kaune tuo metu buvo susitelkusios pagrindinės Lietuvos darbininkų jaunimo jėgos. Čia dirbo vadovaujantieji ir labiau patyrę LKJS darbuotojai. Dėl to Kaune susidarė palankesnės sąlygos greit išleisti ir naują vietinį leidinį. Tai buvo „Krasnaja molodiož“ („Raudonasis jaunimas“) rusų kalba, kurio pirmasis numeris išėjo 1920 m. lapkričio mėnesį. Šis laikraštis buvo leidžiamas LKJS Kauno komiteto ir Centro Biuro jėgomis, LKP Kauno RK padedant. „Krasnaja molodiož“ buvo priedas prie LKP Kauno rajono komiteto organo „Borba“, bet išeidavo atskirai, vidutiniškai 4 puslapių dydžio. „Krasnaja molodiož“ sudarė savarankišką komjaunimo laikraštėlį. Kaip „Borba“, taip ir „Krasnaja molodiož“ ėjo iki 1922 m. kovo 8 dienos. „Borba“ buvo spausdinama LKP CK spaustuvėje „Spartakas“⁵. Ten pat buvo spausdintas ir jos priedas „Krasnaja molodiož“. Tą patvirtina šrifto panašumas, o taip pat ir laikraščelio sustojimo ir „Spartako“ spaustuvės įkliuvimo (1922 m. kovo mėn.) datų sutapimas.

Dabar yra išlikę ir saugomi Partijos istorijos institute prie LKP CK šeši „Krasnaja molodiož“ numeriai. Laikraštelyje dažnai nebuvo nurodoma nei eilinis numeris, nei data, nei kokių

„Borba“ numerių priedais jie buvo leidžiami. Tas sudarė sunkumą, siekiant nustatyti, kiek iš viso „Krasnaja molodiož“ numerių buvo išleista. Kaip rodo vieno be datos ir numerio išlikusio laikraščelio turinys, tai gali būti paskutinis 1922 m. kovo mėn. numeris, „Borba“ Nr. 7 priedas. Archyvuose dokumentuose rasta žinių⁶, kad „Borba“ ėjo su priedu jaunimui, o kad koks nors numeris jo neturėjo, niekur nenurodyta. Galimas dalykas, kad „Krasnaja molodiož“ kaip ir „Borba“ buvo išleisti 7 numeriai. Iki šiol nesurastas vienas laikraščelio numeris galėjo būti 1922 m. sausio 15 d. „Borba“ Nr. 6 priedas.

Šiame laikraštelyje paskelbtuose straipsneliuose LKJS CB nariai J. Greifenbergeris (Jaunas darbininkas, N.), B. Pranskus-Žalionis (Moksleivis komunistas), gal būt, F. Vidisaitė (B) ir kiti rašė apie jaunimo išnaudojimą, skurdą, nelygybę ir kitas kapitalistinės santvarkos piktžaisdes, kvietė jaunimą organizuoti kovai. Kadangi tuo metu leistuose laikraščeliuose nemaža medžiagos pateikdavo paprastai patys leidėjai ir redaktoriai, tai galima manyti, kad LKJS CB nariai J. Greifenbergeris, L. Šapyra, Kauno RK narė F. Vidisaitė buvo pagrindiniai „Krasnaja molodiož“ organizatoriai. Šį teiginį patvirtina ir to meto komjaunuolė M. Chodosaitė⁷.

Nors „Krasnaja molodiož“ ne visada ėjo reguliariai, bet jos vienkartinis tiražas pasiekdavo vidutiniškai 1500 egzempliorių⁸. Tuo metu, kai kiekvienas lapelis buvo leidžiamas sunkiausiomis aplinkybėmis, toks tiražas buvo reikšmingas. O tai leidžia manyti, kad,

³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 27, l. 58.

⁴ Plačiau apie šį leidinį rašyta: Zaveckienė Ž. Lietuvos komjaunimo spaudos atgavimas. Laikraštis „Jaunasis komunistas“ (1920–1922 m.). —, Bibliotekinininkystės ir bibliografijos klausimai, 1965, t. 4, p. 81–92.

⁵ LTSR Vidaus reikalų ministerijos Centrinis valstybinis archyvas (toliau CVA), f. 378, ap. 2, b. 5870, l. 56 („Spartako“ spaustuvėje rastų leidinių sąrašas).

⁶ PA, f. 77, ap. 5, b. 30, l. 1.

⁷ Iš žodinės M. Chodosaitės informacijos.

⁸ «Борба», 1922, 15 янв.; PA, f. 77, ap. 32, b. 2, l. 161.

nežiūrint įvairių represijų, didelė tiražo dalis pasiekė darbo jaunimą.

1920 m. gruodžio mėn. „Jaunasis komunistas“ rašė, kad priedu prie LKP Kauno RK organo „Borba“ ėjo „Borba molodioži“⁹. Matyt, remiantis šiuo šaltiniu, tas pats nurodoma „Komjaunimo tiesoje“¹⁰ bei straipsnių rinkinyje „Lietuvos komjaunimas“¹¹. Tačiau panašaus laikraščio išlikusio nėra. O kaip matėme aukščiau, „Borba“ priedas buvo „Krasnaja molodiož“, o ne „Borba molodioži“. Tas leidžia spręsti, kad „Jaunasis komunistas“ turėjo galvoje kaip tik laikraštėlį „Krasnaja molodiož“. Tik ten jo pavadinimas buvo supainiotas. Todėl reikia manyti, kad laikraštėlis „Borba molodioži“ iš viso neegzistavo.

Ryšium su pagrindinės LKP CK spaustuvės žlugimu 1922 m. kovo mėn. ir tuo būdu pasunkėjusia leidybine partijos ir komjaunimo veikla, daugiau kaip du metus Kauno komjaunimo organizacija neturėjo savo organo. Ir tik 1924 m. spalio 8 d. pasirodė Kauno miesto komiteto mėnesinio organo „Der junger komunist“ („Jaunasis komunistas“) žydų kalba pirmasis numeris, spausdintas hektografu.

Kaune tuo metu buvo didelis procentas žydų tautybės komjaunuolių, kurie nemokėjo lietuvių ir rusų kalbos. LKJS vadovaujantis centras 1923 metais rašė Komunistinio Jaunimo Internacionalo Vykdomajam komitetui, kad žydų jaunuoliai turi platinti spaudą lietuvių kalba, kurios jie nesuprantą¹². Esant tokioms sąlygoms, periodinis leidinys žydų kalba, be abejo, buvo reikalingas. Jis galėjo padėti nuo-

sekliai kovoti prieš klasinį priešą, dar plačiau įtraukti žydų jaunimą į revoliucinį judėjimą.

LKJS CK 1924 m. spalio 26 d. nutarimu sujungus Kauno miesto ir rajono komitetus¹³, „Der junger komunist“ ėjo kaip Kauno rajono komiteto organas. Iš pranešimo Komunistinio Jaunimo Internacionalo Vykdomajam komitetui matyti, kad „Der junger komunist“ dar buvo išleistas ir 1924 metų lapkričio mėn., nors šio numerio išlikusio nėra. Dabar yra surastas ir 1928 m. gruodžio mėn. išėjęs numeris ir 1929 m. vasario mėn. numeris (Nr. 4). Archyvinė medžiaga rodo, kad šis 10—15 puslapių šapirografuotas laikraštėlis su pertraukomis ėjo iki pat 1930 metų. Jo pagrindiniai organizatoriai ir redaktoriai buvo Kauno miesto, o vėliau rajono komiteto nariai. J. Vicas nurodo, kad „Der junger komunist“ redakcijoje dirbo Z. Švarcbergas¹⁴. Vėliau šį darbą atliko rajono komiteto agitacijos-propagandos skyrius (agitpropas). Agitpropas redagavo „Der junger komunist“ ir visiškai atsakė už jį¹⁵.

1925 metų pradžioje¹⁶ LKJS Kauno rajono komitetas pradeda leisti dar vieną laikraštį žydų kalba „Der junger leninist“ („Jaunasis leninietis“), kuriame greta aktualių straipsnių jaunimo, ypač profsąjunginio judėjimo, klausimais buvo skelbiama ir trumpa agitacinio pobūdžio medžiaga. Tačiau pastaroji nuo 1925 m. birželio mėn. buvo perkelta į LKJS CK organą žydų kalba. Nuo to laiko laikraštėje „Der junger leninist“ daugiausia dėmesio buvo skiriama Kauno rajono darbininkų jaunimo praktinio darbo klausimams. Šis

⁹ „Jaunasis komunistas“, 1920 m. gruod., Nr. 4, p. 8.

¹⁰ „Komjaunimo tiesa“, 1960, spalio 25.

¹¹ Kancevičius V. Pirmieji nelegalaus darbo metai. (1920—1924) — Kn.: Lietuvos komjaunimas. V., 1962, p. 56.

¹² PA, f. 3743, ap. 1, b. 41, l. 9.

¹³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 49, l. 18.

¹⁴ Iš J. Vico žodinės informacijos ir jo ranka užpildytos anketos.

¹⁵ PA, f. 3743, ap. 1, b. 80, l. 7.

¹⁶ „Der junger komunist“, 1925, Nr. 2, p. 3.

šapirografuotas laikraštėlis ėjo iki 1925 m. spalio mėn. kartą per mėnesį¹⁷. Išlikusių numerių medžiaga rodo, kad čia bendradarbiavo E. Vicas (Volginas) ir Z. Švarcbergas (straipsnis be parašo). Jie, matyti, ir buvo pagrindiniai laikraštėlio organizatoriai bei leidėjai.

Kaip matome, nuo pat 1920 metų Kauno rajono komitetas neleido savo organo lietuvių kalba. Tai buvo rimtas trūkumas, nes Kauno darbininkų jaunimo daugumą sudarė lietuvių tautybės jaunuoliai. Dėl tos priežasties LKJS CK ir Kauno komitetas buvo kritikuoti. Komunistinio Jaunimo Internacionalo Vykdomasis komitetas dar 1925 m. sausio mėn. nurodė, kad būtina leisti lietuvių kalba laikraštėlį, kuris padėtų auklėti aktyvius kovotojus iš lietuvių jaunimo tarpo¹⁸. Nors LKJS CK žadėjo greit pradėti šį darbą Kauno rajone¹⁹, bet pažadas nebuvo įvykdytas iki pat 1930 metų. 1930 m. vasario mėn. LKJS CK vėl nagrinėjo Kauno rajono komiteto spaudos klausimą. Buvo sudaryta ir redakcinė komisija²⁰. Šiuo metu į LKJS CK ir Kauno rajono komiteto sudėtį buvo įtraukta daugiau žmonių, mokėjusių lietuvių kalbą: M. Šumauskas, J. Ruginis, J. Vicas, J. Apuokas-Maksimavičius ir kt.

1930 m. rugsėjo mėn. pasirodė Kauno rajono komiteto laikraštėlis lietuvių kalba „**Jaunas darbininkas**“. Jį leido šio komiteto agitpropas. J. Vicas nurodo, kad šį laikraštėlį leido ir redagavo J. Vicas, J. Apuokas-Maksimavičius ir E. Pušiniene²¹. Tačiau E. Pušiniene tuo

metu jau buvo išvykusi į Vokietiją ir, aišku, ji negalėjo dalyvauti šiame darbe. Aukščiau nurodyti asmenys galėjo išleisti tik pirmąjį numerį, kuris buvo šapirografuotas ir išėjo, kaip teigia J. Vicas, 30–40 egz. tiražu. Tačiau dėl redakcijos areštų „Jaunas darbininkas“ laikinai nustojo eiti. Jis buvo atgaivintas 1932 m. spalio mėn., o 1933 metais buvo išleista 3 numeriai²². 1934 m. „Jaunas darbininkas“ jau spausdinamas LKJS CK J. Greifenbergerio vardo spaustuvėje²³. Tačiau tais pat metais jis sustojo. Šitaip atsitiko, matyt, dėl to, kad Lietuvoje buvo pradėtas leisti LKJS CK organas „Darbininkų ir valstiečių jaunimas“ į kurį plačiai pateko medžiaga ir apie Kauno darbo jaunimo gyvenimą bei kovą. Tokią galimybę, siekdamas koncentruoti jėgas, Kauno rajono komitetas buvo numatęs jau 1933 metais²⁴.

„Jaunas darbininkas“, ypač jį pirmieji numeriai, buvo nelabai aukštos leidybinės kokybės. Tačiau jame buvo konkrečių žinių apie sunkią darbo jaunimo ekonominę ir politinę padėtį daugelyje Kauno įmonių, taip pat Kėdairiuose, Jonavoje ir kitose artimose vietovėse. Laikraštėlis drąsiai kėlė proletarinio internacionalizmo idėjas, supažindino jaunimą su svarbiausiais gyvenimo ir kovos klausimais.

Beveik lygiagrečiai su „Jaunu darbininku“ ėjo ir kitas laikraštėlis — „**Komjaunuolis**“. Kaip rodo LKJS Kauno rajono komiteto posėdžio nutarimas, jis atsirado vietoj „Jaunojo komunisto“²⁵ (žydų kalba), kurio sustojimą tikriausiai sąlygojo sumažėjęs skaitytojų

¹⁷ Ten pat. Periodiškumas nustatytas remiantis 3, 7 ir 9 numerių išleidimo datomis: 1925 m. kovo 8 d. išėjo 3-sis numeris, o tų pačių metų spalio mėn.—9-sis.

¹⁸ PA, f. 3743, ap. 1, b. 59, l. 9.

¹⁹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 59, l. 23.

²⁰ PA, f. 3743, ap. 1, b. 80, l. 7.

²¹ Iš J. Vico žodinės informacijos ir jo ranka pildytos anketos.

²² PA, f. 3743, ap. 1, b. 95, l. 16.

²³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 95, l. 22.

²⁴ PA, f. 3743, ap. 1, b. 95, l. 17.

²⁵ PA, f. 3743, ap. 1, b. 82, l. 2.

skaičius²⁶. Naujas laikraštėlis pradėjo eiti tik lietuvių kalba. Pasikeitė jo pavadinimas, nes senasis buvo kritikuotas, kaip skirstąs komunistus į jaunus ir senus, tuo tarpu kai komjaunuoliai dar iš viso nėra komunistų partijos nariai. Pirmasis „Komjaunuolio“ numeris (daugintas rotatoriumi) išėjo 1931 m. lapkričio mėnesį²⁷. Jis buvo neaiškiai išspausdintas ir turėjo kai kurių turinio trūkumų. Jie buvo nurodyti specialiaame LKP CK Politinio biuro atstovo Z. Angariečio laiške²⁸. Čia buvo iškelta vertingų ir teisingų pastabų. Tačiau dėl kai kurių laikraštėlio trūkumų, ypač dėl teiginio, kad TSRS darbininkai padeda kapitalistinių šalių proletariatui materialiai²⁹, reiškiantis tam tikroms skrupulingumo tendencijoms, buvo pasiūlyta numerį sunaikinti. Tačiau nurodymai buvo gauti jau išplatinus daugelį egzempliorių. Po to „Komjaunuolis“ ilgam sustojo. Galimas dalykas, kad tam turėjo įtakos pirmojo numerio likimas.

Sekantis laikraštėlis išėjo tik 1934 m. liepos mėn.— irgi „**Komjaunuolio**“ pavadinimu. Tačiau, kaip rodo Kauno rajono komiteto pranešimas, tai buvo jau ne ankstesnio „Komjaunuolio“ tęsinys, o naujas laikraštis, skirtas Kauno komjaunimo vidinio gyvenimo klausimams spręsti. Jis buvo pradėtas leisti vietoj „Jauno darbininko“, plačioms jaunimo masėms skirtą medžiagą perkeltiant į LKJS centrinę spaudą³⁰. Šio komjaunimo laikraščio, kiek žinoma, išėjo tik vienas numeris, nors buvo manyta jį leisti kas du mėnesiai. „Komjaunuolis“ išspausdintas LKJS CK J. Greifenbergerio vardo spaustuvėje 1500 egz. tiražu. Jo techninės galimybės ir vienkartinis tiražas prašoko kai kurių laikraštėlių bendrą kelių metų tiražą, todėl ir

vieno numerio pasirodymas buvo gana reikšmingas. Laikraštėlis turėjo galimybę plačiai paskliti ne tik Kauno mieste, bet ir viso rajono komjaunuolių tarpe. „Komjaunuolis“ skelbė medžiagą ataskaitų forma apie kuopelių darbą, kvietė kuopeles ir atskirus komjaunuolius į revoliucines lenktynes.

Vykdydama Komunistų Internacinalo VII ir KJI VI kongresų (1935 m.) nutarimus apie bendro antifašistinio jaunimo fronto sudarymą, LKJS Kauno RK I parajonė (Šančių ir Žaliakalnio komjaunimas) pradeda leisti 1000 egz. tiražu spausdintą laikraštį „**Jaunimo frontas**“, kurio svarbiausias uždavinys buvo telkti apie save antifašistinį jaunimą kovai prieš fašizmą ir karą. Todėl pagrindinis dėmesys laikraštelyje ir skiriamas fašizmo ir karo pavojui, tų metų įvykiams, jaudinusiems tiek Lietuvos, tiek ir visų šalių jaunimą.

„Jaunimo frontas“ suvaidino žymų vaidmenį telkiant jaunimą į bendrą frontą, nes jo kelti šūkiškai atitiko darbo jaunimo siekius. Deja, laikraštėlis ėjo neilgai ir nereguliariai. Iš viso, turimomis žiniomis, išėjo tik du jo numeriai: pirmasis — 1936 m. rugsėjo mėn. (2 puslapių dydžio), o antrasis jau daugintas rotatoriumi — 1937 m. kovo mėnesį. Redagavo J. Volfsonas, I. Ickovičius, S. Kancedikas.

1936—1937 metais lygiagrečiai ėjo ir Kauno rajono komiteto organas „**Jugnt front**“ („Jaunimo frontas“) žydų kalba. Redagavo J. Volfsonas, I. Ickovičius, S. Kancedikas. Laikraščio turinys iš dalies skyrėsi nuo „Jaunimo fronto“ lietuvių kalba, bet tikslai — tie patys: turti įvairių tautybių ir įsitikinimų jaunimą kovai prieš fašizmą ir karą. Šis laikraštėlis buvo daugintas šapirografu, vėliau rotatorium, todėl negalėjo

²⁶ „Balsas“, 1930, Nr. 6, p. 259.

²⁷ Numeryje data nenurodyta. Partijos istorijos instituto bibliotekoje šis numeris įsegtas po 1934 metų numerio. Pirmojo numerio data nustatyta iš turinio.

²⁸ PA, f. 77, ap. 15, b. 7, l. 7.

²⁹ „Komjaunuolis“, 1931, [lapkr.], Nr. 1, p. 1.

³⁰ PA, f. 3743, ap. 1. b. 95, l. 17.

pasiekti didesnio egzempliorių skaičiaus. Tačiau, kaip tvirtina L. Bederis ir kiti, susiję su šio laikraščio spausdinimu³¹, jis ir rotatoriumi buvo pdauginamas iki 600–700 egzempliorių. „Jugnt front“, eidamas kelis metus iš eilės, buvo dauginamas įvairiose Kau- no vietose: pradžioje — Zanavykų g-vėje, vėliau — Kapsų 64, Tilžės g-vėje, Daukšos g-vėje ir kt.

Vilniaus krašto periodika. Vilniaus kraštas, kuriame susikūrė pirmosios Lietuvoje komjaunimo kuopelės ir buvo pradėtos Lietuvos komjaunimo kovinės tradicijos, 1920 metų rudenį buvo buržuazinės Lenkijos užgrobtas, atplėštas nuo Lietuvos. Nežiūrint to, kuri laiką Vilniaus miestas dar buvo vadinamosios Vidurio Lietuvos pagrindinis centras. Savo centrą, veikusį iki 1922 metų pabaigos³², Vilniuje turėjo ir Lietuvos komjaunimas. Pasikeitus sąlygoms, 1923 m. vadovavimas Vilniaus krašto revoliuciniam judėjimui Komunistų Internacionalo nutarimu buvo perduotas Vakarų Baltarusijos komunistų partijai. Tuo pačiu atsiskyrė nuo Lietuvos Komunistinės jaunimo sąjungos ir Vilniaus krašto komjaunimas.

Pirmaisiais buržuazijos diktatūros metais Vilniaus krašto komjaunimo organizacija buvo viena iš stipriausių Lietuvoje. 1923 m. pradžioje „Darbininkų jaunimas“ rašė, kad „Vilniaus komjaunimo organizaciją iš tikrųjų galima pavadinti masine. Ji susirišusi su plačiosiomis jaunimo masėmis ir vadovauja jų kovai“³³. Galima teigti, kad pasiekti žymių laimėjimų šiai organizacijai padėjo ne tik Tarybų valdžios metais (1919 m.) įgytas patyrimas, bet ir su dideliu pasisekimu čia leista komjaunimo spauda.

Raudonajai Armijai išvadavus Vilnių, 1920 m. rugpiūčio 1 d. pasirodė legalus Komunistų partijos organas „Krasnoje znamia“ („Raudonoji vėliava“). Kartu su šiuo partijos organu nuo rugpiūčio 8 d. pradėjo eiti ir Lietuvos Komunistinės Jaunimo sąjungos Centro Biuro ir Vilniaus Komiteto organas „Krasnoje znamia molodioži“ („Raudonoji jaunimo vėliava“) rusų kalba. Iš viso jo buvo išleista 4 numeriai, didelio formato (1–2 puslapių). Paskutinis numeris pasirodė 1920 m. rugpiūčio 23 dieną. Perėjus į nelegalią padėtį, laikraštis sustojo. Vėliau, kaip rodo Vilniaus komjaunimo organizacinio Biuro posėdžio nutarimas³⁴, šį laikraštį buvo bandyta atgaivinti, išleidžiant 1921 m. gegužės 1 d. skirtą numerį. Tą sumanymą, matyt, sugriovė žvalgybos provokacijos ir masiniai Vilniaus komjaunuolių ir vadovaujančio centro darbuotojų areštai.

„Krasnoje znamia molodioži“, Komunistų partijos atsakingiems darbuotojams padedant, ruošė Vilniaus komjaunimo organizacijos nariai: Vinogradovas, R. Kagan, M. Šapyra. Apie tai galima spręsti iš pagrindinės laikraščio medžiagos: Vinogradovas parašė—4, R. Kagan (slap. Roza)—4, M. Šapyra—3 straipsnius³⁵. Rusijos komunistinio jaunimo gyvenimo klausimais galėjo rašyti LKJS CB narys L. Šapyra. Jis vienoje iš atskaitų yra rašęs apie savo dalyvavimą Vilniaus komjaunimo spaudoje. Jam priskirtini straipsniai pasirašyti inicialais L. Š. Be to, dalis medžiagos (pvz., M. Bartel eilėraštis) tikriausiai buvo perspausdinti iš kitos spaudos. Medžiagą korespondencijoms iš Vilniaus jaunimo gyvenimo pateikė ir eiliniai komjaunuoliai. Apie aplinkinių rajonų ir kaimų jaunimą žinių dar neturėta. Tai nulėmė

³¹ Mažoji lietuviškoji tarybinė enciklopedija. T. 1, p. 202.

³² Lietuvos komjaunimas. V., 1962, p. 252.

³³ „Darbininkų jaunimas“, 1923, kovo, Nr. 1, p. 3.

³⁴ PA, f. 3743, ap. 1, b. 18, l. 34.

³⁵ Iš S. Bergmano informacijos.

anksčiau reakcijos nutraukti ryšiai su vietinėmis komjaunimo organizacijomis, o jų per trumpą legalios veiklos tarpą 1920 metais dar nespėta atstatyti.

„Krasnoje znamia molodioži“ pagrindinį dėmesį skyrė legalaus komjaunimo darbo uždaviniams nužymėti. Laikraštys buvo raginama kuo greičiau atstatyti sudaužytas komjaunimo organizacijas ir kurti naujas, plačiau įsitraukti į ekonominę ir politinę kovą, ypač išplečiant veiklos sferą jaunimo sekcijose prie profsąjungų ir jaunimo klubuose. Numatius, kad legalus laikotarpis bus neilgas, „Krasnoje znamia molodioži“ ruošė Vilniaus krašto komjaunimą organizuotam perėjimui į pagrindį.

Lygiagrečiai legaliai ėjo ir komjaunimo organas lenkų kalba „**Czerwony sztandar młodzieży**“— priedas prie partijos CK organo lenkų kalba „Do walki.“

Kaip rodo LKP CK ataskaita, 1920 m. rugpiūčio mėn. „Krasnoje znamia“ ir „Do walki“ išeidavo 3—8 tūkstančių egz. tiražu³⁶. Kadangi šie partijos organai ir komjaunimo laikraščiai „Krasnoje znamia molodioži“ ir „Czerwony sztandar młodzieży“ ėjo viename leidinyje, be abejo, jie turėjo ir tą patį tiražą. Palyginti didelis tiražas leido plačiau paskleisti komjaunimo žodį.

Tuo pačiu metu nuo 1920 m. rugpiūčio 1 d. Lietuvos ir Baltarusijos Komunistų partijos CK pradėjo leisti laikraštį žydų kalba „Di roite fon“ („Raudonoji vėliava“). Šiame laikraštyje spausdinamas ir specialus komjaunimui skirtas puslapis. Tai buvo Lietuvos Komunistinės jaunimo sąjungos centrinio biuro ir Vilniaus komiteto organas „**Di roite jugnt fon**“ („Raudonoji

jaunimo vėliava“). Kada buvo išleistas pirmas šio komjaunimo laikraščio numeris, tikrų žinių nėra, jis nesurastas.

„Di roite jugnt fon“ Nr. 2 išspausdintas 1920 m. rugpiūčio 19 d. „Di roite fon“ Nr. 17, Nr. 3—tų pačių metų rugpiūčio 23 d. („Di roite fon“ Nr. 20). Laikraščio leidimas, matyti, nutrauktas ryšium su baltalenkių įsiveržimu į Vilnius.

Šio komjaunimo leidinio turinys artimas kitiems šiuo metu leistiems laikraščiams. Jame nužymimi revoliucinio jaunimo uždaviniai, informuojama apie jaunimo darbą, supažindinama su užsienio jaunimo veikla.

Nepavykus toliau leisti legalių laikraštėlių, Vilniaus krašto komjaunimas ieškojo būdų leisti spaudą nelegaliai. 1921 metų birželio mėn. pradžioje LKJS Vilniaus srities atstovų pasitarime buvo numatyta išleisti naują populiarų, darbininkų ir valstiečių jaunimui prieinamą organą³⁷. Reikia manyti, kad šis nutarimas jau rugpiūčio mėnesį buvo įvykdytas, nes kaip tik tada pasirodė LKJS Vilniaus srities komiteto organas „**Krasnaja molodiož**“ („Raudonasis jaunimas“).

„Krasnaja molodiož“ buvo leidžiamas rusų kalba. 1921 m. rugpiūčio—1922 m. gruodžio mėn. išėjo spausdinti 5 numeriai³⁸. Be to, kaip rodo archyvinė medžiaga, šis laikraštėlis buvo leidžiamas ir žydų kalba. To meto komjaunimo ataskaitose užsimenama, kad šia kalba „Raudonasis jaunimas“ ruošiamas spaudai³⁹. Vienoje iš ataskaitų jau tiesiogiai nurodoma, kad tarp LKJS CB II ir III plenumų išėjo du numeriai „Raudonojo jaunimo“ žydų kalba⁴⁰. Yra žinių, kad šio laikraštėlio Nr. 1 taip pat buvo paruoštas spaudai ir lenkų kalba⁴¹. Tačiau, ar jis spėjo pasi-

³⁶ PA, f. 77, ap. 3, b. 66, l. 39.

³⁷ «Красная молодежь», 1921, авг., № 1, с. 1.

³⁸ LTSR bibliotekose yra tik trys pirmieji numeriai.

³⁹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 18, l. 75.

⁴⁰ PA, f. 3743, ap. 1, b. 12, l. 19.

⁴¹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 18, l. 44.

rodyti, tikrų žinių neturime (šiomis kalbomis išlikusių laikraščių nerasta).

Išleidus pirmąjį „Krasnaja molodiož“ numerį rusų kalba, 1921 m. rugpiūčio mėn. prasidėjo masiniai Vilniaus komjaunuolių areštai. Buvo suimtas pagrindinio komjaunimo komiteto sekretorius D. Rozenšteinas, J. Bučiukas, J. Petukonis ir kiti komjaunimo aktyvistai. Prie jų kaltinamosios medžiagos buvo pridėtas pirmas „Krasnaja molodiož“ numeris⁴². Tai leidžia manyti, kad anksčiau minėtieji komjaunuoliai dalyvavo leidžiant šį numerį. Nežiūrint to, kad jie buvo nubauti, „Krasnaja molodiož“ sėkmingaiėjo toliau. Tiesa, antras eilinis numeris išėjo pavėluotai, tik 1922 m. vasario mėnesį. Tai rodo, kad Vilniaus komjaunimo organizacijos spaudos leidimo negalėjo nutraukti net sunkiausi išbandymai. Į suimtų draugų vietą greit stėjo kiti. Kaip rodo Vilniaus komjaunimo organizacijos ataskaita, sekančius „Krasnaja molodiož“ numerius ruošė Sonia⁴³ (šio slapyvardžio iki šiol nepavyko išaiškinti). „Krasnaja molodiož“ buvo spausdinama Vilniuje LKP pagrindinėje spaustuvėje⁴⁴.

„Krasnaja molodiož“ gvildeno opius jaunimo auklėjimo ir organizacinius klausimus, telkė jaunus darbininkus ir darbo valstiečius kovai prieš kapitalistinę santvarką⁴⁵.

Tai atlikti laikraščiui padėjo aktuali ir reikalinga, jaunimui prieinama forma išdėstyta medžiaga apie jaunimo gyvenimo ir kovos uždavinius. Iš tokios medžiagos galima nurodyti LKP III suvažiavimo delegato J. Greifenbergerio⁴⁶ straipsnį „LKP III-sis suvažiavimas ir komunistinis jaunomenės ju-

dėjimas“, kuris išėjo „Krasnaja molodiož“ Nr. 2 priedu. Panaši medžiaga telkė darbo jaunimą apie laikraštį. Ryšius su jaunimu rodo gausios korespondencijos. Šis laikraštėlis buvo teigiamai įvertintas ir 1922 m. gegužės mėn. įvykusioje LKJS Vilniaus m. konferencijoje⁴⁷.

Vilniaus krašto komjaunuolių ir jaunimo tarpe buvo populiarus LKJS Vilniaus srities komiteto organas lenkų kalba „**Kuźnia**“ („Kalvė“), pasirodęs 1922 m. sausio mėnesį. Jame buvo nušviesta sunkio darbo jaunimo padėtis ir jos priežastys, nemažas dėmesys skiriamas profsąjunginei jaunimo veiklai, buvo parodyta rinkimų į Vilniaus seimą „demokratija“, demaskuojami religijos gynėjai. Be to, svarbi vieta skirta internacionaliniam jaunimo auklėjimui. Dėl nežinomų priežasčių išėjo tik vienas „**Kuźnios**“ numeris. Tačiau ta aplinkybė, kad tiek „**Kuźnia**“, tiek ir anksčiau minėta „Krasnaja molodiož“ išėjo spausdinti LKP pagrindinėje spaustuvėje⁴⁸, rodo, kad šie komjaunimo laikraštėliai galėjo plačiau paplisti. Laikraščių tiražas nėra tiksliai žinomas. Tuo metu partijos leisti leidinėliai siekdavo kelių tūkstančių egz. tiražą. Reikia manyti, kad ir šie komjaunimo organai išėjo ne mažiau kaip 1000 egz. tiražu.

Vilniaus komjaunimo organizacijai 1922 m. rugsėjo mėn. Tarptautinės jaunimo dienos proga pavyko išleisti dar vieną laikraštį „**Jugnt štrom**“ („Jaunimo srautas“) žydų kalba, kuris buvo konfiskuotas⁴⁹. Tačiau, kaip nurodo tas pats dokumentas, 1000 šio laikraštėlio egzempliorių pavyko parduoti.

⁴² Kleinas B. Pirmasis procesas.—„Komjaunimo tiesa“, 1958, rugs. 7.

⁴³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 18, l. 39.

⁴⁴ PA, f. 77, ap. 5, b. 30, l. 1.

⁴⁵ «Красная молодежь», 1921, янв., № 1, c. 1.

⁴⁶ Laikraštyje straipsnio autorius nenurodytas.

⁴⁷ PA, f. 3743, ap. 1, b. 33, l. 3.

⁴⁸ PA, f. 77, ap. 5, b. 30, l. 1.

⁴⁹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 33, l. 66.

Siaulių rajono periodika. Šiaulių rajono komjaunimo organizacijoje išaugo daug visuomeninių-politinių, meno ir mokslo sričių veikėjų. Čia dirbo K. Preikšas, G. Glezerytė, A. Jasutis, K. Kōrsakas ir kt.

1921 m. kovo mėn. Šiaulių rajone buvo 6 kuopelės, kurios jungė apie 50 komjaunuolių⁵⁰. Komjaunimo iniciatyva 1921 m. rugpiūčio 30 d. susikūrė jaunimo sekcija prie Šiaulių darbininkų profsąjungos⁵¹, kuri išvystė aktyvią veiklą darbo jaunimo tarpe. 1921 m. Šiaulių m. darbininkų profsąjungos ir savivaldybių darbininkų frakcijos vardu LKP Šiaulių rajono komitetas pradėjo leisti legalų laikraštį „Darbininkų atstovas“, kurio oficialiu redaktoriumi buvo gydytoja B. Eidukevičienė. Tačiau faktiškai jį redagavo LKP Šiaulių rajono komiteto nariai I. Gaška ir V. Jasaitis. „Darbininkų atstovo“ redakcija rūpinosi ir darbininkų jaunimo reikalais. 1922 m. vasario 1 d. išėjo „Darbininkų atstovo“ (Nr. 5) atskiras mėnesinis priedas pavadintas „**Jaunu darbininku**“. Antras ir paskutinis jo numeris pasirodė 1922 m. kovo mėn. („Darbininkų atstovo“ Nr. 8 priedas). „Darbininkų atstovo“ dar buvo išleista Nr. 9. Po to jis buvo uždraustas, o oficialus redaktorius B. Eidukevičienė, taip pat I. Gaška ir kiti suimti. Ryšium su „Darbininkų atstovo“ uždarymu nustojo eiti ir „Jaunas darbininkas.“

„Jaunas darbininkas“ konkrečiai nurodė darbininkų jaunimo sekcijų prie profsąjungų uždavinius, rašė apie jų praktinę veiklą. Čia buvo išspausdinta medžiaga apie jaunimo sekcijų darbą Šiauliuose, Suvalkijoje, Kaune, Joniškyje ir kitose Lietuvos vietose.

Tiesa, ir anksčiau komjaunimo spaudoje („Jaunasis komunistas“, „Krasnoje znamia molodioži“ ir kt.) buvo nurodyta jaunimo sekcijų prie profsąjungų uždaviniai ir darbo kryptis. Tačiau šį kartą jau konkrečiais pavyzdžiais buvo parodyta, kaip tokios sekcijos daugelyje Lietuvos vietų veikia, būrdamos šimtus darbo jaunuolių.

Laikraštyje buvo demaskuojama įvairių buržuazinių jaunimo organizacijų ir jų spaudos organų veikla, rašoma apie jaunimo išnaudojimą įvairiose Lietuvos vietose. Antrame numeryje „Jauno darbininko“ redakcija pranešė savo bendradarbiams, kad jų prisiūsta medžiaga bus spausdinama vėliau. Kitų autorių medžiaga nebuvo skelbta dėl to, kad panašiais klausimais jau buvo rašyta⁵². Vadinasi, medžiagos pakako, ji net nepildavo į vieną numerį, o tai savo ruožtu rodo jaunimo aktyvumą, leidžiant komjaunimo spaudą. Straipsniai pagrindiniais klausimais buvo prisiunčiami ir iš Kauno. Keli tokie straipsniai pasirašyti „J“, t. y. J. Greifenbergerio.

„Jaunas darbininkas“, kaip ir „Darbininkų atstovas“, buvo spausdintas legaliai Savičiū ir Šumkauskos spaustuvėje Šiauliuose. Spausdinant betarpiškai dalyvavo spaustuvės darbininkas M. Poderis.

Leidimui reikalingos lėšos buvo renkamos iš pačių jaunuolių. Be to, kaip nurodo knygoje E. Tautkaitė, „Darbininkų atstovo“, o tuo pačiu ir „Jauno darbininko“ leidimui nemažai savo lėšų skyrė B. Eidukevičienė⁵³.

„Jauną darbininką“ redagavo ir leido LKJS CB narys E. Tautkaitė⁵⁴ ir vietos gimnazistas, Šiaulių komjaunimo rajono komiteto narys V. Kačdailis⁵⁵.

⁵⁰ „Komunistas“, 1921, Nr. 8, p. 155—156.

⁵¹ „Mūsų vėliava“, 1922, rugs. 3.

⁵² „Jaunas darbininkas“, 1922, kovo, Nr. 2.

⁵³ Tautkaitė E. Takais takeliais į didį kelią. V., 1957, p. 158.

⁵⁴ Ten pat.

⁵⁵ Iš buvusio „Darbininkų atstovo“ redaktoriaus I. Gaškos žodinės informacijos.

„Jaunas darbininkas“— pirmasis legalus komjaunimo laikraštis lietuvių kalba. Išeidamas legaliai, jis buvo tuo metu labiausiai prieinamas darbininkų jaunimui. Populiaria forma agitodamas už darbininkų jaunimo vienybę, jis parodė, kad susiorganizavęs jaunimas gali daug pasiekti kovoje už savo interesus.

Siaulių profsąjungos jaunimo sekcijos vardu 1922 m. rugsėjo 3 d. Tarp-tautinės Jaunimo dienos proga LKJS išleido legalų laikraštėlį „Mūsų vėliava“ (apimtis — 8 pusl.). Jame svarbiausias dėmesys skiriamas darbui profsąjungose, nurodomi jaunimo sekcijų uždaviniai, į kuriuos įėjo ne tik kultūros-švietimo darbas, bet ir aktyvi veikla masėse, siekiant įtraukti jas į kovą prieš sunkėjančią darbininkų jaunimo padėtį. Laikraščio medžiaga buvo persunkta proletarinio internacionalizmo dvasia. Ji padėjo supažindinti jaunuosius darbininkus su Komunistinio Jaunimo Internacionalo nutarimais. Per šį laikraštį buvo pagerbtas tarptautinio komunistinio judėjimo didvyrių atminimas. Šūkis „Visų šalių proletarai, vienykitės!“ čia buvo išspausdintas lietuvių, lenkų, vokiečių, prancūzų, anglų ir žydų kalbomis. Teigiamai įvertino „Mūsų vėliavą“ Komunistinio Jaunimo Internacionalo atstovas L. Šapyra laiške LKJS CB ⁵⁶.

„Mūsų vėliavoje“ bendradarbiavo J. Greifenbergeris, E. Tautkaitė, I. Gaška. Pažymėtina, kad joje buvo išspausdintas J. Janonio eilėraštis „Darbo kariuomenė“.

„Mūsų vėliava“ spausdinta Šiauliuose, Dvaro g.-vė 24, Savičo ir Šumkausko elektro-spaustuvėje. Laikraštis gerai poligrafiškai apipavidalintas ir iliust-

ruotas. Tas iš dalies lėmė jo pasisekimą darbininkų jaunimo tarpe.

Siaulių darbininkų profsąjungos jaunimo sekcijos vardu 1923 m. lapkričio 10 d. buvo išleistas dar ir „Jaunas darbininkas“— vienkartinis legalus laikraštėlis. Jis, kaip ir kiti LKJS Siaulių rajkomo leisti laikraštėliai, buvo užsi-brėžęs uždavinį rūpintis pagerinti darbininkų jaunimo padėtį, ragino jaunimą organizuotis kovai už savo teises. Jaunimas rėmė šiuos leidinius. Pradedant ruošti „Jauną darbininką“, buvo surinkta apie 150 litų aukų ⁵⁷ ir prisiūsta nemažai medžiagos. Oficialiu laikraštėlio redaktorium sutiko būti E. Stankaitė. Todėl buvo reikiama viltis, kad „Jaunas darbininkas“, darbo jaunimo remiamas, taps mėnesiniu laikraščiu. Bet jam neteko pasiekti skaitytojų: vietinė valdžia jį uždraudė, nors tekste ir nebuvo nieko antivalstybinio pastebėta ⁵⁸. Tačiau, greičiausiai, „Jaunas darbininkas“ buvo uždraustas, jau šį išspausdinus, ir galėjo būti konfiskuotas Savičo ir Šumkausko spaustuvėje Šiauliuose, Dvaro gatvėje ⁵⁹. Jo egzempliorių yra išlikę.

Siaulių rajono komjaunimo organizacija rūpinosi, kad komjaunimo spauda būtų leidžiama ne tik rajono centre, bet ir parajonėse. 1923 metais Biržų parajonėje buvo išleistas hektografuotas (šapirografuotas) laikraštėlis „Žibintas“. „Žibintas“, kaip nurodo J. Dągys, buvo LKJS Biržų parajonės komiteto organas, nors apie tai pačiame laikraštėlyje nenurodyta, o jo turinys taip pat kelia kai kurių abejonių.

Susipažinus su LKJS vadovaujančio centro pranešimais LKP Centro Komitetui ⁶⁰ ir žinutėmis apie „Žibintą“ centriniam organe „Darbininkų jaunimas“,

⁵⁶ PA, f. 3743, ap. 1, b. 30, l. 56.

⁵⁷ „Jaunas darbininkas“, 1923, lapkr.

⁵⁸ LKJS CB pranešimas KJI Vykdomajam komitetui, PA, f. 3743, ap. 1, b. 41, l. 11.

⁵⁹ Šio straipsnio autoriui 1966 m. teko konsultuotis su vienintele žinoma tuo metu šių įvykių liudininke — E. Stankaitė, tačiau ji laikraščio išleidimo aplinkybių neprisiminė. E. Stankaitė galėjo jų ir nežinoti.

⁶⁰ PA. f. 3743, ap. 1. b. 41, l. 20.

galima sutikti su J. Dagio nurodymais. Antai 1924 m. „Darbininkų jaunimas“, remdamasis kituose laikraščiuose paskelbta medžiaga, rašė, kad Biržuose esą areštuoti keli gimnazistai — komunistai, net parajomio nariai ir „Žibinto“ redaktorius⁶¹. Nors šis ir kiti nurodymai dar neatsako į laikraščelio priklausomybės klausimą, bet vadovaujančių organų požiūris į jį rodo, kad komjaunimas šį laikraštį laikė savo leidiniu. Priklausomybės komjaunimui klausimas čia keliamas ne atsitiktinai. Laikraščelio moto skelbė:

„Pirmyn po vėliava raudona,
Po ženklų kovos ir mirties.
Naikint prisieksim nevidoną
Vardan geresnės ateities.“

Moto atitiko laikraščelio turinį. Jame greta straipsnelių, parašytų teisinga revoliucine dvasia, atskiruose rašiniuose pasitaikė avantiūrizmo-anarchizmo nuotaikų. Ypač tai ryškūs straipsnelyje „Aš juokiuosi, kai čakši giljotina“, kur giljotina paskelbta proletariato valios reiškiėja. Sis ir kai kurie kiti straipsneliai išreiškė maištaujančių, ieškančių jaunuolių pažiūras, kurios nebuvo paremtos marksizmo-leninizmo idėjomis, nors leidėjai save ir laikė Markso mokiniais. Tačiau ne visa medžiaga vienoda. Antai straipsnelyje apie religijos atsiradimą teisingai remiamasi K. Markso teiginiu: „Religija yra liaudies opiumas“ ir pan.

Laikraščelio klaidos rodo, kad LKJS Biržų parajonės organizacija veikė sudėtingose sąlygose, o jos spauda ne visada sugebėjo teisingai politiškai orientuoti darbo jaunimą.

„Žibintas“ nebuvo laiku įvertintas ir kitoje komjaunimo spaudoje. Nors

„Darbininkų jaunimas“ žadėjo apie jį atskirai parašyti⁶², bet savo pažado neišpildė. Tik tada, kai „Žibintas“ ėmė raginti komjaunuolius leisti panašius laikraščelius visuose Lietuvos kampuose, buvo nurodyta, kad tuo metu yra svarbiau padėti „Darbininkų jaunimui“, negu leisti vietinę spaudą.

Kita vertus, pasitaikiusios klaidos leidinyje rodo ir tai, kad Biržų parajonėje nesugebėta tinkamai kovoti su priešingomis jaunimo organizacijomis, ypač eserais ir išvaduoti iš jų įtakos revoliucingai nusiteikusiai jaunimo daliai. Kovoti su šia įtaka, idėjiškai grūdinti jaunųjų kovotojų nesugebėjo ir „Žibintas“. Nenuoseklumas pažiūrose turėjo neigiamos reikšmės ir pačių laikraščelio leidėjų likimui. Kai kurie organizacijos nariai ir laikraščelio leidėjai, patekę į buržuazinės žvalgybos rankas, neišlaikė ir išsizadėjo revoliucinės kovos.

1923—1924 metų pradžioje praėję masiniai areštai laikinai išsklaidė Biržų revoliucinį jaunimą ir dar labiau pasunkino sąlygas jam politiškai bręsti. Trukdė ir literatūros stoka. 1924 m. korespondencijoje iš Biržų rašoma: „Kas svarbiausia mums trūksta teoretinių ir šiaip brošiūrų, kas labai ir trukdo patį veikimą, nes patys, negalėdami politiškai išsilavinti, negali ir kitų, dar nesupratusių draugų su savo idėja supažindinti“⁶³. Dėl silpno jaunuolių politinio paruošimo, dažnų represijų ir kitų priežasčių komjaunimo spauda, turimais duomenimis, Biržų parajonėje nebuvo leidžiama iki pat 1932 metų. Šiais metais pasirodė vietiniai laikraščeliai visoje eilėje rajonų ir parajonių. Yra pagrindo manyti, kad tuo laiku atgaivinta vietinė spauda ir Biržuose. 1932 m. LKJ Sąjungos skyriuje „Par-

⁶¹ „Darbininkų jaunimas“, 1924, Nr. 1 (11), p. 14.

⁶² „Darbininkų jaunimas“, 1923, liepos, Nr. 5, p. 41.

⁶³ „Darbininkų jaunimas“, 1924, rugp., Nr. 8—9 (18—19), p. 75.

tijos darbe“⁶⁴ įvairių rajonų komjaunuoliai buvo raginami iškviesti į revoliucines lenktynes rokiškiesiems ir biržiečius, norint išaiškinti, kas geriau sutvarkys savo laikraščių leidimą. Tai leidžia manyti, kad tadaėjo komjaunimo laikraščiai ne tik Rokiškyje ir kitose vietose, bet, gal būt, ir Biržuose. Tačiau tą faktą kategoriškai patvirtinti negalime, nes neturime daugiau medžiagos.

Panevėžio rajono periodika⁶⁵. Čia pagrindinė spauda buvo pradėta leisti tik 1927 m. 1927—1936 m. buvo išleisti septyni laikraščiai.

Panevėžio rajono organizacija viena iš pirmųjų atsigavo po fašistinio perversmo. 1927 m. čia jau buvo 29 komjaunimo kuopelės, kurioms priklausė 122 nariai⁶⁶. Jų tarpe — P. Rotomskis, broliai I. ir G. Rajeckai, T. Anbinderis ir kt. Šios organizacijos narių ir LKP CK atstovo E. Bilevičiaus⁶⁷ pastangomis 1927 m. lapkričio mėn. Panevėžyje buvo išleistas žurnalas žydų kalba „**Fir**“ („Keturi“). Jis pasirodė, artėjant fašistinio perversmo pirmosioms metinėms. Žurnalas buvo skirtas drąsiųjų kovotojų prieš fašizmą K. Poželos, J. Greifenbergerio, K. Giedrio ir R. Čarno atminimui pagerbti ir fašistų valdžiai demaskuoti. „**Fir**“ turėjo 20 puslapių. Jis buvo padaugintas šapirografu revoliucinio judėjimo dalyvių Starobinų namuose⁶⁸. Šis žurnalas buvo teigiamai įvertintas LKP CK 1928 m. birželio mėnesį.⁶⁹ Nurodžius reikalą pagerinti žurnalo techninę pusę, tokius ir panašius leidinėjus ne tik žydų, bet ir

lietuvių kalba buvo rekomenduota išleisti ir kituose rajonuose. Kartu tai buvo paskatinimas atsirasti naujiems laikraščiams ir Panevėžio rajone.

1928 m. rugpiūčio mėn. pabaigoje LKJS Panevėžio rajkomo posėdyje buvo nutarta pradėti leisti naują laikraštį. Šiam klausimui pritarė, o vėliau ir daug praktiškai padėjo LKP CK atstovas M. Šumauskas⁷⁰.

1928 m. spalio mėn. pasirodė „Komjaunuolis“—LKJS Panevėžio rajono komiteto mėnesinis organas. Tai, palyginti, nedidelės apimties (apie 4 psl.), daugintas šapirografu, laikraštėlis. Jis išėjo dar lapkričio ir gruodžio mėn. (viso išleista 3 numeriai). Pagrindinį paruošimo ir išleidimo darbą atliko jo redaktorius, Panevėžio rajono komiteto narys, gimnazijos moksleivis J. Jurginis. Mašinėlė perrašinėjo K. Baukys, dirbęs sekretoriumi apskrities agronomo įstaigoje. Laikraštėlis galėjo būti išleistas arti šimto egz. tiražu⁷¹. Dauguma laikraštėlio medžiagos skirta LKJS vidiniam darbui. Pagal slapyvardžius galima spręsti, kad straipsnius rašė M. Šumauskas, J. Jurginis, J. Grigulevičius, D. Čaprackas, A. Kaušpėdas.

Tuo metu žvalgybos pastangomis buvo suduoti rimti smūgiai visai Panevėžio rajono organizacijai. Dauguma komjaunuolių ir priešakinių jaunuolių pateko į kalėjimą. Buvo įkalintas ir J. Jurginis. 1929 m. lapkričio mėn. Panevėžyje liko tik 5 LKJS nariai⁷². Matyt, dėl tos priežasties nustojo eiti

⁶⁴ „Partijos darbas“, 1932, Nr. 7, p. 94.

⁶⁵ Šiuo klausimu rašyta str.: Zaveckienė Ž. Kovingos teisybės žodis.—„Komjaunimo tiesa“, 1966, sausio 12.

⁶⁶ PA, f. 3743, ap. 1. b. 45, l. 9.

⁶⁷ Iš T. Anbinderio žodinės informacijos.

⁶⁸ Bilevičius E. Ne veltui praėjė metai. V., 1958, p. 96.

⁶⁹ PA, f. 77, ap. 11, b. 1, l. 82, 197. Plenumo medžiagoje minimo leidinėlio pavadinimas nenurodytas. Šis plenumo įvertinimas priskiriamas žurnalui „**Fir**“ todėl, kad iki 1928 m. birželio mėn. daugiau komjaunimo leidinių Panevėžyje nepasirodė.

⁷⁰ Iš J. Jurginio žodinės informacijos.

⁷¹ Iš J. Jurginio žodinės informacijos.

⁷² PA, f. 3743, ap. 1, b. 76, l. 40.

„Komjaunuolis“. 1929—1931 m. Panevėžio rajone komjaunimo periodinė spauda nebebuvo leidžiama.

Tačiau rajono komjaunimo organizacija nebuvo visai likviduota. Komjaunimo eiles papildė naujos priešakinio jaunimo jėgos. 1931 m. pabaigoje—1932 m. pradžioje rajone jau buvo 55 komjaunuoliai, iš jų 19—Panevėžio mieste⁷³.

Panevėziečių komjaunuolių pastangomis 1932 m. gegužės mėn. pasirodė masinio pobūdžio 25 puslapių dydžio šapirografu daugintas laikraštėlis „Pašvaistė“⁷⁴, raginęs darbininkus ir kaimo varguomenę spiestis po Komunistų partijos ir komjaunimo vėliava kovai prieš fašistų diktatūrą, išnaudojimą, nedarbą.

1932 m. rugsėjo mėn. pasirodė „Jaunųjų žodis“. Prie to, kas pasakyta S. Jegelevičiaus ir K. Tamašausko straipsnyje⁷⁵, galima būtų pridurti, kad „Jaunųjų žodžio“ pirmą numerį, kaip rodo buržuazinės žvalgybos ekspertizė, perrašinėjo Petras Savickas, kuris greta B. Grigo ir R. Šmitaitės galėjo būti vienas iš laikraštėlio redakcijos narių.

Kaltinamasis aktas rodo (šitai be to teigia eilė revoliucinio judėjimo dalyvių), kad 1936 m. bal. 4 d. Panevėžio komjaunuoliai, vadovaujami LKP atstovo M. Junčo-Kučinsko, išleido laikraštį „Revolucionere jūgt“ („Revoliucinis jaunimas“) žydu kalba. Laikraštėlis buvo perrašytas E. Levito ranka ir daugintas šapirografu Panevėžyje, Klaipėdos g-vėje Nr. 29⁷⁶. Šapirografu buvo padaugintas ir „Revolucionere jūgt“ priedas. Laikraščio straipsnių autorių tarpe buvo komjaunuolis A. Kacas (žuvęs 1941 m.), E. Levitas ir kiti. 1936 m. balandžio 10 d. į butą,

kur buvo ką tik baigtas spausdinimo darbas, įsiveržė žvalgyba: „Revolucionere jūgt“ 29 egzemplioriai buvo konfiskuoti⁷⁷. Tačiau tai nebuvo visas šio laikraščio tiražas, nes jo dalį buvo spėta išnešti⁷⁸.

Panevėžio rajone veikliausia buvo Rokiškio parajonės komjaunimo organizacija, kurioje 1932 metais buvo beveik pusė visos rajono organizacijos komjaunuolių. 1930—1933 metais šios organizacijos branduolį sudarė G. Abramavičius, J. Akinskas, J. Grigalavičius, B. Kirstukas, L. Prokofjevas, P. Raslanas, J. Sprindys ir kt.

LKJS Rokiškio parajonės komiteto narių pastangomis 1931 m. kovo mėn. buvo pradėtas leisti komjaunimo nelegalus laikraštėlis „Darbininkų minitys“. Jame buvo gvildenami praktinio darbo klausimai, pateikta nemažai straipsnelių idėjiniam-teoriniam lygiui kelti. Įdėta Markso ir Engelo „Komunistų partijos manifesto“ ištrauka, straipsniai antireliginėmis temomis.

„Darbininkų minčių“, visą laiką spausdintų šapirografu Rokiškio apskr. Juodupės valsč. Valiūniškių vienkimeje Kirstukų namuose, buvo išleista penki numeriai.

Laikraštėlio redakcinį darbą ir medžiagos rinkimą paprastai atlikdavo parajonės komiteto nariai, o visas techninis laikraštėlio sutvarkymas ir spausdinimas buvo pavestas broliams A. ir B. Kirstukams. Laikraštėlis buvo spausdinamas apie 200 egz. tiražu⁷⁹. Išspausdintą laikraštėlį parajonės nariai pėsčiomis, o vėliau dviračiu naktimis gabendavo į Rokiškį (Valiūniškių vienkėmis buvo maždaug už 25 km nuo Rokiškio). Jis pradėjo patekti į daugelio jaunų darbininkų ir moksleivių

⁷³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 92, l. 29.

⁷⁴ Laikraštėlyje metai nenurodyti. Nustatyta iš teksto.

⁷⁵ Jegelevičius S. ir Tamašauskas K. Žodžiai, paraginę kovai.—„Komjaunimo tiesa“, 1965, birž. 29.

⁷⁶ PA, f. 77, ap. 26, b. 4, l. 10, 11, 13; Iš E. Levito žodinės informacijos.

⁷⁷ PA, f. 77, ap. 26, b. 4, l. 10, 11, 13.

⁷⁸ Iš E. Levito žodinės informacijos.

⁷⁹ Iš J. Grigalavičiaus ir G. Abramavičiaus informacijos.

rankas. Bepildomas laikraštėlis pateko ir žvalgybai, kuri pradėjo atsidėjęs ieškoti jo leidėjų. Pagaliau vienas iš jų — A. Kirstukas buvo suimtas⁸⁰. Bet laikraštėlis ėjo ir toliau: buvo išleistas penktas „Darbininkų minčių“ numeris. Jį ruošė parajonės komiteto nariai, o spausdino ir perrašinėjo B. Kirstukas. Tolesnį laikraštėlio leidimą sutrukė areštai ir represijos. Buvo areštuotas ir B. Kirstukas. Kiti aktyvesnieji nariai išvyko iš Rokiškio.

„Darbininkų minčių“, kaip vieno iš populiariausių ir to meto sąlygomis palyginti ilgai ėjusio laikraštėlio, leidimas buvo reikšmingas žingsnis Rokiškio ir ne tik Rokiškio komjaunimo veikloje. LKP CK organas „Partijos darbas“ šį laikraštėlį laikė pavyzdžiu kitų rajonų komjaunimui, kur tuo metu ėjo silpnesnė arba visai nebuvo leidžiama komjaunimo spauda⁸¹.

1929 m. vasario mėn. LKJS Anykščių parajonėje buvo išleistas komjaunimo laikraštėlis „Kamfs fon“ („Kovos vėliava“) žydų kalba (4 puslapių dydžio, daugintas šapirografu). Jame, kaip ir kituose vietinių komjaunimo komitetų organuose, buvo nagrinėjami bendri komjaunimo darbo klausimai ir nušviečiama padėtis toje parajonėje.

Suvalkijos rajonas. Pirmaisiais pagrindžio metais, kaip rodo komjaunimo organizacijų bei sąjungos narių skaičius ir atliktas darbas, pirmavo Suvalkijos rajonas, kurio veiklos centras buvo Marijampolė ir Vilkaviškis. 1920 m. spalio mėn. Suvalkijos rajone jau veikė 16 komjaunimo kuopelių⁸², kurių dauguma buvo kaimuose ir dva-

ruose. 1921 m. kovo mėn. LKJS II plenumė dalyvavo Suvalkijos rajono delegatui, atstovavę 37 kuopeles, jungusias 254 narius⁸³. Rajono organizacijos branduolį sudarė aktyvesni revoliucinio judėjimo dalyviai, jų tarpe B. Pranskus-Žalionis, P. Glovackas ir kt.

Dar 1920 m. gegužės mėn. B. Pranskus ir kitų Marijampolės moksleivių visuomenininkų jėgomis buvo išleistas komunistinės krypties almanachas „Kolektyvas“⁸⁴. Šis leidinėlis suvaidino žymų vaidmenį rajono komjaunimo organizacijos darbe. „Netrukus jie („Kolektyvo“ egzemplioriai) pasidarė labai reikalingi besikuriančioms Suvalkijoje komjaunimo kuopelėms“, — rašo B. Pranskus-Žalionis⁸⁵. Bet „Kolektyvo“ buvo išleistas tik vienas numeris. Be to, šis visuomenininkų leidinėlis negalėjo patenkinti komjaunimo organizacijos poreikių. Todėl 1920 m. vasarą įvykusioje LKJS Suvalkijos rajono konferencijoje buvo nutarta išleisti organizacijos laikraštį⁸⁶. Tačiau jis nepasirodė. Suvalkijos rajono komjaunimo organizacija neišleido savo periodinio leidinio ir vėliava. Vietinės spaudos būtinumą tuo metu šiek tiek sumažino palyginti reguliariai pradėję eiti LKJS CB organas „Jaunasis komunistas“, kuris, kaip rodo faktai, buvo gana populiarus ir laiku pasiekdavo Suvalkijos komjaunuolius ir jaunimą. Jame randame nemažai korespondencijų apie šį rajoną. Apie jį rašė aktyvesni šios organizacijos nariai. Tačiau aišku, kad tokiai didelei organizacijai, kaip buvo Suvalkijos, būtų galėjusi visapusiškai padėti idėjiniame-auklėja-

⁸⁰ PA, f. 77, ap. 16, b. 20, l. 27.

⁸¹ „Partijos darbas“, 1932, Nr. 5, p. 62.

⁸² PA, f. 77, ap. 31, b. 4, l. 1.

⁸³ „Komunistas“, 1921, Nr. 8, p. 155.

⁸⁴ Šis leidinėlis priskirtas prie mokinių-komjaunuolių periodikos ir į LKJS rajonų ir parajonių periodikos statistiką neįeina.

⁸⁵ Pranskus-Žalionis B. Artimieji toliai. V., 1962, p. 248.

⁸⁶ PA, f. 3743, ap. 1, b. 5, l. 22.

majame bei organizaciniame darbe ir vietinė periodika.

Kaip nurodo B. Pranskus, spaudos leidimą, referatų ruošimą ir kitą panašų darbą šiame rajone imta laikyti siauru „inteligentišku“ darbu, o veržtasi į didesnę, reikšmingesnę. Tas turėjo ir blogąsias puses. „Bloga, kad mes beveik galo susiauriname marksistinį teorinį lavinimąsi ir literatūrinį darbą. Per tuos visus metus ir aš pats neparašiau nė vieno nuodugnesnio teorinio referato ar straipsnio. Vėl nutilo pragyduši „Kolektyve“ V. Žaliočio poetinė mūza, nes niekas jos neskatino, o jei ji būtų slaptai dainavusi, tai būtų susilaukusi gal net priekaištų, kad užsimanti niekniekais. Parašytas vienas kitas straipsnelis iš „Jaunąjį komunistą“ buvo visavertis“⁸⁷.

Mūsų nuomone, vadovaujančio vietinio laikraščio stoka ir pirmaisiais darbo metais susidariusios aplinkybės bei nuotaikos buvo viena iš priežasčių, kad Suvalkijos organizacija, tokia stipri ir gyvybinga pradžioje, vėliau Lietuvos jaunimo revoliuciniame judėjime nebeveikė pirmaujančio vaidmens.

Be aukščiau minėtų rajonų ir parajonių laikraščių, 1921 m. sausio 5 d. buvo išleistas šapirografuotas laikraštėlis „Krasnaja molodioz“ („Raudonasis jaunimas“), kurio leidimo vietos nepavyko nustatyti. Jo paantraštėje nurodyta, kad tai LKJS N-ago (rusų kalba) komiteto organas. Kadangi yra išlikęs tik pirmasis šio laikraščio puslapis, kuriame kalbama apie komjaunimo darbą pagrindžius sąlygomis, tai iš jo irgi negalime gauti kokių nors papildomų žinių apie leidimo aplinkybes. Nežiūrint to, galima teigti, kad jo leidėjai padėjo daug pastangų, kėlė teisingus ir aktualius tuo metu šūkius, skatinius jaunimą į kovą prieš buržuazinę santvarką.

Be minėtų LKJS rajonų ir parajonių komitetų laikraščių, galimas dalykas, spauda buvo leidžiama ir kai kuriose kitose Lietuvos vietose, tačiau ne visa ji yra išlikusi arba surasta.

Turimais duomenimis LKJS rajonų ir parajonių organizacijos leido periodinę spaudą 1920—1937 metais. Šių organizacijų komitetai išleido 28 periodinius leidinius. Iš jų 9 išėjo Kauno, 7 — Panevėžio, 7 — Vilniaus, 4 — Šiaulių rajonuose, lietuvių, rusų, žydų ir lenkų kalbomis. Leidžiant šią spaudą vaisingiausi buvo 1920—1923 metai. Tuo laikotarpiu pasirodė 14 leidinių — pusė per visą pagrindinio darbo laiką išleistos spaudos. 1920—1923 m. pasirodė ir legalių komjaunimo rajonų organizacijų periodinių leidinių. Sėkmingą spaudos leidimo darbą tuo metu, mūsų nuomone, sąlygojo priešakinės darbo jaunimo dalies revoliucinis ryžtas ir viltis apie galimą pasaulinės revoliucijos pergalę, o, svarbiausia, — LKJS CB nuolatinis rūpinimasis rajonų spauda. Kauno ir Šiaulių rajonų spaudos darbe betarpiškai dalyvavo LKJS CB nariai: J. Greifenbergeris, E. Tautkaitė.

Vėlesniais — 1924—1928 metais, ypač iki fašistinio perversmo, sąlygos leisti rajonų spaudą nebuvo blogesnės, tačiau šiuo metu visai nepasirodė laikraštėliai lietuvių kalba. O vienas kitas leidinėlis žydų kalba darbo jaunimo negalėjo patenkinti. Ieškant tokios padėties priežasčių, tenka nurodyti LKJS CB ir centrinio organo „Darbininkų jaunimas“ požiūrį į rajonų spaudą. Dar 1923 m. LKJS CB nurodė⁸⁸, kad vietoj atskirų laikraščių leidimo reikia sustiprinti „Darbininkų jaunimą“. Žinoma, tuo metu buvo svarbu sutelkti išskaidytas komjaunimo jėgas apie centrinį organą, gauti jam daugiau medžiagos ir lėšų. Bet, nežiūrint į CB priemones, „Darbininkų jaunimo“ pa-

⁸⁷ Pranskus-Žaliočio B. Artimieji tolai. V., 1962, p. 267.

⁸⁸ „Darbininkų jaunimas“, 1923, liepos, Nr. 5, p. 41.

dėtis tuo metu iš esmės nepagerėjo, nes, kaip rodo faktai, rajonų organizacijos spaudą leido dažniausiai savo jėgomis ir lėšomis⁸⁹, kurias šiam darbui skyrė patys leidėjai arba aukėjo vietiniai komjaunuoliai ir jaunuoliai, o ne centrinės spaudos sąskaita.

Vėliau požiūris į vietinius laikraštėlius pakito. LKJS III konferencija 1928 m. nurodė, kad sąjungos darbas reikalauja išleisti hektografuotus, ranka rašytus arba kitokius vietinius laikraštėlius⁹⁰. Tais pat metais ryšium su LKJS dešimtmečiu visi rajonų komitetai buvo įpareigoti susirūpinti spaudos leidimu⁹¹. LKP ir LKJS CK dėmesys rajonų spaudai, nurodymai, paskatinimai, klaidų pataisymas⁹² davė teigiamų rezultatų.

Sunkiomis 1928 metų sąlygomis pasirodė laikraštėliai Panevėžyje, o vėliau Anykščiuose, Kaune, Rokiškyje. 1930—1932 metais išėjo net penki. Visi jie ėjo nelegaliai. Daugelis jų spausdinti šapirografu. Vietinėms organizacijoms, išskyrus tas, kurioms spausdinimo darbe galėjo talkininkauti LKP arba LKJS CK, sudėtingesnė spausdinimo technika nebuvo prieinama. Legalių leidinių išnykimas, savaime suprantama, susijęs su fašizmo įsigalėjimu.

Komunistinio Jaunimo Internacinalo Vykdomasis komitetas dar 1921 m. pabaigoje buvo nurodęs, kad vietinių organizacijų leidiniai būtų skirti plačiosioms darbo jaunimo masėms⁹³. Pateikta medžiaga rodo, kad šis nutarimas buvo vykdomas ir Lietuvoje. Be-

veik visi rajonų komjaunimo organizacijų leidiniai kaip tik ir turėjo tokį pobūdį. Tik vienas Kauno rajkomo organas „Komjaunuolis“ (1934 m.) buvo skirtas sąjungos vidaus gyvenimo klausimams nagrinėti. Tačiau ir jis turiniu mažai kuo skyrėsi nuo kitų laikraštėlių.

Bendrą jaunimo revoliucinio judėjimo kryptį ir uždavinius, būdingus visai komjaunimo organizacijai vienu ar kitu metu, nubrėžė LKJS centrinė spauda. Vietinė spauda nagrinėjo daugiau praktinio darbo klausimus. Tačiau dažnai tiek centrinėje, tiek ir vietinėje spaudoje buvo rašoma maždaug tais pačiais klausimais. Neretai komjaunimo rajoninių organizacijų spaudoje buvo per mažai medžiagos iš vietos jaunimo gyvenimo. Ypač tai ryšku Biržų, Panevėžio („Fir“) ir kai kuriuose Kauno rajono leidiniuose. Tiek centrinė, tiek ir vietinė spauda pateikė medžiagos darbo jaunimo gyvenimui nušviesti, politiniam-idėjiniam lygiui kelti. Tai rodo, kad tarp LKJS centrinės ir vietinės rajonų komitetų spaudos esminio skirtumo nebuvo. LKJS rajoninė spauda papildė centrinę komjaunimo spaudą, likvidavo kai kurias spragas, atsiradusias dėl centrinės spaudos stokos, kai ji į rajonų organizacijas patekdavo nereguliariai, nepakankamą egzempliorių skaičiumi. Laikraštėliai rajonuose ir parajonėse buvo svarbūs, nes jie parodė, kad komjaunimas veikia ne kažkur, bet šalia vietinio darbo jaunimo, ir tai turėjo mobilizuojančios reikšmės.

Vilniaus V. Kapsuko universitetas
Bibliotekininkystės ir mokslinės
informacijos katedra

Iteikta
1971 m. rugšėjo mėn.

⁸⁹ PA, f. 77, ap. 13, b. 1, l. 29; *Pranskus-Zalionis B. Artimieji toliai*. V., 1962, p. 244.

⁹⁰ PA, f. 3743, ap. 1, b. 70, l. 88.

⁹¹ PA, f. 3743, ap. 1, b. 74, l. 31.

⁹² PA, f. 77, ap. 13, b. 2, i. 60; „Balsas“ 1929, Nr. 1, p. 47; Nr. 3, p. 148; Nr. 4, p. 204 ir kt.

⁹³ PA, f. 3743, ap. 1, b. 16, l. 77.

**ИЗДАНИЕ ПЕРИОДИЧЕСКОЙ ПЕЧАТИ КСМ ЛИТВЫ
В ГОДЫ БУРЖУАЗНОЙ ДИКТАТУРЫ.
ПЕРИОДИКА ГОРОДСКИХ, РАЙОННЫХ И ПОДРАЙОННЫХ КОМИТЕТОВ
(1920—ИЮНЬ 1940 г.).**

Ж. ЗАВЕЦКЕНЕ

Резюме

По настоящий день хранятся в библиотеках отдельные образцы уникальных изданий подпольной печати комсомола Литвы. Среди них не только центральные, но и издания, выпущенные в отдаленных районах Ляты. По имеющимся данным таких периодических изданий насчитывается 28. Девять из них были выпущены Каунасским районным и городским

комитетом, 7 появились в Паневежском районе, 4 — в Шяуляйском, 7 — в Вильнюсском (до 1923 года). Большая часть изданий (14 из 28) было выпущено в 1920—1923 годах. Газеты выпускались комитетами подпольных комсомольских организаций не только в крупных, но и более мелких городах, таких как Рокишкис, Аниекшай, Биржай.

**THE EDITION OF THE PERIODICAL PRESS OF KOMSOMOLS OF LITHUANIA IN THE
PERIOD OF BOURGEOIS DICTATORSHIP. THE PRESS OF TOWN AND DISTRICT
COMMITTEES (1920—JUNE, 1940)**

Ž. ZAVECKIENĖ

Summary

The rare examples of the publishings of the YCL are being kept in the libraries till to-day. Among them we can find not only the central publishings but the publishings of separate districts as well.

One can count about 28 of such publishings. 9 of them were issued by the town and district committees of Kaunas, 7 appeared in the

district of Panevėžys, 4 — in the district of Šiauliai, 7 in the district of Vilnius (up to 1923). The greatest part of editions (14 from 28) were published in the district of Vilnius (in 1920—1923). The newspapers were published by the committees of secret Komsomol groups, not only in large but in small towns as well, such as Rokiškis, Anykščiai, Biržai.